

Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi

Nena Martinović, odgajateljica
Dječji vrtić i jaslice Duga, Umag

Jedna od temeljnih značajki i prirodnih potreba djeteta rane i predškolske dobi jest potreba za istraživanjem svojeg okruženja, kao i prilika za učenje putem tog istraživanja.

Dijete počinje s istraživanjem već od rođenja. Kako raste, tako raste i njegova potreba za tim.

Nekoliko je razloga za to:

- prirodna znatiželja
- odvažnost i neustrašivost
- učenje 'čineći'
- pošteđeni kriticisma i socijalnog odbijanja nisu blokirani pozitivnim i negativnim životnim iskustvima.

Istražujući, dijete je u stalnoj interakciji s okruženjem. Tako zadovoljava svoju potrebu za upoznavanjem i objašnjavanjem svijeta oko sebe. Gradi nove i objašnjava spoznaje koje već ima o nekoj pojavi ili predmetu. Znamo da se uči kroz istraživanje bez obzira na dob, a u dječjem okruženju uvijek ima dosta njima nepoznatoga ili manje poznatoga što će im privući pozornost i potaknuti ih na akciju. I u situaciji kad je ponuđen jedan materijal za igru (npr. voda, pijesak), potrebno je dodati dosta elemenata kako bismo djecu potakli na istraživanje odnosa s osnovnim materijalom.

Motiviranost za istraživanje

Dvije su vrste motivacije – unutarnja (*intrinzična*) i vanjska (*ekstrinzična*) – koje potiču djecu na razne aktivnosti, pa tako i na želju za istraživanjem. Brojni su primjeri intrinzično moti-

ranih ponašanja u djece u prvim godinama života vidljivih kroz istraživačke aktivnosti. Rado istražuju razne predmete, neoblikovani/otpadni materijal, prirodne pojave, okolinu, zvuk, boje, vodu, pijesak, brašno, tijesto, glinu, plastelin, magnete itd. Intrinzično motivirano ponašanje u igri, kao i u istraživačkim aktivnostima, dijete pokazuje spontano, samo od sebe, a jedina svrha mu je unutarnje zadovoljstvo koje prati to ponašanje. Unutarnja (intrinzična) pokretačka snaga pokazala se u djece djelotvornijom ako joj se pridružila i ona vanjska (ekstrinzična) – ako su imali pažljivu publiku, priznanje i pozitivnu potporu, posebice od strane odraslih promatrača (roditelja, odgajatelja) pa i druge djece (Došen-Dobud, 1995.). Osim unutarnjeg zadovoljstva, dijete pokazuje još neke emocije dok se bavi istraživanjem, a to su: oduševljenje, ushićenje, čuđenje, radost, ljutnja. Koje osobine dijete razvija istražujući?

- maštu
- kreativnost
- kompetentnost (kompetentno dijete sposobno je samostalno učiti kroz igru)
- kritičko mišljenje
 - vrši analizu, (npr. 'objasni, uspoređi, klasificiraj...')

- vrši sintezu, (npr. 'kombiniraj, preuredi, zamijeni, probaj drukčije...'),
- zaključuje (npr. 'procijeni, uspoređi, objasni, zaključ...')

Uloga odraslih

Ključnu ulogu u poticanju interesa za istraživanjem te pružanju podrške djetetovu učenju imaju prvenstveno roditelji (Ljubetić M. 2012.), ali i odgajatelji. I roditelj i odgajatelj će koristiti različite situacije za ohrabrivanje djeteta i podržavanje njegova interesa za istraživanjem i učenjem. Takvi odrasli sudionici (Došen-Dobud, 1995.) nisu samo promatrači (...), njihova se inicijativa nužno isprepleće s dječjom, težeći da svojim djelovanjem potakne prije svega dječju volju, energiju i inicijativu. Uvažavanje djeteta i njegovih potreba pridonosi i poboljšanju partnerske uloge roditelja i odgajatelja u igri i aktivnostima, ali na djeci prihvatljiv i prilagođen način. Što im je činiti? promatrati (igre i aktivnosti)

- osluškivati (što dijete priča dok se igra, koja pitanja postavlja)
- promišljati (kako produbiti interes za igru i aktivnost)
- razgovarati s djetetom (kako bi bolje razumjeli što čini)
- uvažavati djetetove interese i želje

U situaciji kad je ponuđen jedan materijal za igru, potrebno je dodati elemente kako bismo djecu potakli na istraživanje

Kako bi dijete moglo zadovoljiti svoju istraživačku prirodu, potrebno je mnoštvo raznovrsnog materijala iz okoline

te pravodobno odgovoriti na njegove potrebe (ponuditi dovoljno različitog materijala, potaknuti samoprocjenu, npr. koliko je zadovoljno uspjehom).

Dok promatraju, promišljaju i osluškuj djecu u istraživačkim aktivnostima, i roditelji i odgajatelji pokazuju da:

- uvažavaju djetetov interes;
- omogućuju proširivanje spoznaja;
- šalju mu poruke:
 - Podržavam te...
 - Važno mi je to što radiš.
 - Tu sam da ti pomognem ako me trebaš.
 - Sretna sam kad si ti zadovoljan/na.

Podržavajući i ometajući čimbenici

Čimbenici koji kod djeteta potiču i ohrabruju želju za istraživanjem i učenjem mogu biti: interes i motiviranost, okruženje bogato izazovima, česti i kontinuirani susreti s prirodom u vidu posjeta i promatranja, podr-

žavajući odgajatelj i dr. Međutim, postoje i oni koji ometaju, usporavaju ili čak onemogućuju djetetovu želju za istraživanjem, a to su: okruženje nedovoljno bogato poticajima, nedovoljno kontakta s prirodom i prirodnim pojavama, činjenje umjesto djeteta, prekidanje igre zbog neke druge aktivnosti itd. Na osnovu praćenja i promatranja dječje igre i istraživačkih aktivnosti, odgajatelj se može pitati:

- koji motiv je potaknuo dijete na takav interes za istraživanjem;
- što dijete radi i što mu to znači;
- koja znanja i vještine može usvojiti kroz ovakvu igru.

Odgovori na ovakva evaluacijska pitanja mogu mu poslužiti za daljnje promišljanje i planiranje odgojno-obrazovnog rada kroz područja pedagoške prakse kao što su: okruženje za učenje, strategije poučavanja, individualizacija, ali i za otkrivanje jakih strana djeteta.

Primjeri iz prakse

Evo nekoliko primjera istraživačkih aktivnosti koji su zabilježeni u starijoj jasličkoj skupini djece u drugoj i trećoj godini života.

PRIMJER 1. Situacija: boravak na otvorenom prostoru

Počinje padati kiša. Ispod nadstrešnice na stolovima ponuđen je didaktički materijal za igru. Dok se ostala djeca igraju za stolom, Jakov (3 god., 6mj.) i Alina (2 god., 10 mj.) promatraju kako s nadstrešnice padaju kapi kiše. Hvataju ih na dlanove i sa zanimanjem promatraju kako se raspršuju pri dodiru s dlanom. Trljaju dlanove. Mokre su im ruke, rukavi i lice... Jakov pruža jezik i na njega hvata kapljice. Kako kiša jače pada, tako se počinje slijevati u tankom mlazu, a dolje na zemlji stvara se lokvica. Jakov i Alina se saginju i promatraju što se događa u lokvici, dok se voda raspršuje okolo. Aktivnosti koje su slijedile imale su za cilj proširiti interes za istraživanjem: igre vodom (ulijevanje, prelijevanje, kapanje, curenje, upijanje – spužva, salвета), sakupljanje komadića leda, gruda snijega i promatranje kako se otapa na suncu i u sobi, šetnja pod kišobranima...).

PRIMJER 2. Situacija: hodnik – garderoba, ubacivanje loptica u koš

Troje djece igra se manjim plastičnim loptama i loptama od spužve. Bacaju ih i hvataju, kotrljaju ili ubacuju u koš. Za to vrijeme Jakov pored njih promatra zrnca prašine vidljiva na zraka sunca koje prolaze kroz staklo na vratima. Nalazi se u čučućem položaju. Malo promatra, malo hvata rukom prašinu. Prati pogledom u kojim sve smjerovima lete zrnca prašine. Uopće ne primjećuje djecu koja se pored nje igraju. Pozornost mu je usmjerena na detalje. U potpunosti je usredotočen i uživa. Aktivnosti koje su slijedile: upotreba povećala (u prirodi i u sobi), igre pijeskom, izrada pješčanog sata, raspršivanje čestica krede u boji puhanjem i uz pomoć vjetra.

Zaključak

Kako bi dijete moglo zadovoljiti svoju prirodnu, unutarnjom motivacijom potaknutu potrebu za istraživanjem, nisu mu dovoljna samo namjenska didaktička sredstva (iako su i ona važna), već mnoštvo raznovrsnog materijala iz okoline; priroda, prirodne pojave, sadržajno okruženje u kojem će dijete djelovati nesputano i originalno. Ne samo djeca, već i odrasli – roditelji i odgajatelji – mogu biti aktivni sudionici u istraživačkim aktivnostima. Svakako ne bi trebali biti samo pasivni promatrači. Vjerujući u snagu istraživačke prirode u djece, odgajatelj će se usredotočiti na to da razumije njihove potrebe, da slijedi njihove interese, da ih podržava i da tako jača njihovu kompetenciju, a da istovremeno ne bude opterećen zadanim planom koji određuje čemu djecu poučavati.

Literatura:

1. Došen-Dobud, A.: *Malo djetete-veliki istraživač*, Alinea, Zagreb, 1995.
2. Jull J.: *Vaše kompetentno dijete*, Educa, Zagreb, 1998.
3. Ljubetić M.: *Nosi li dobre roditelje rođa?* (odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete), Profil, Zagreb, 2012.
4. Pečnik N., Starc B.: *Rastimo zajedno-priručnik*, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb, 2012.
5. Tankarslay D., Brajković S., Handžar S., Rimkiene R., Subalikuskiene R., Trikić Z., Vonta T.: *Teorija u praksi-priručnik za profesionalni razvoj odgajatelja*, POU Korak po korak, Zagreb, 2012.